

ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ
„ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ“
ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА: „ПУБЛИЧНОПРАВНИ НАУКИ“

АВТОРЕФЕРАТ
НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ОНС
„ДОКТОР“

**ПРОБЛЕМИ НА ОТТЕГЛЯНЕТО ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ
СЪЮЗ СЪГЛАСНО ЧЛ. 50 ОТ ДОГОВОРА ЗА
ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ**

ЦВЕТЕЛИНА КРАСИМИРОВА МЕЛЕВА

В област на висше образование 3. Социални, стопански и правни
науки, професионално направление 3.6. Право, докторска програма
„Международно право и международни отношения“

Научен ръководител: проф. д-р Ирена Илиева

гр. Пловдив

2025 г.

Цветелина Красиминова Мелева е зачислена като задочен докторант в докторска програма „Международно право и международни отношения“ към Катедра „Международно право, международни отношения и право на Европейския съюз“ на Юридическия факултет на Пловдивския университет, считано от 01.03.2018 г. За нейн научен ръководител е определена проф. д-р **Ирена Илиева**. Считано от 31. 03 2022 г. докторантът е отчислен с право на защита на дисертационния труд в Катедра „Публичноправни науки“ на Юридическия факултет на Пловдивския университет.

Дисертационният труд с наименование „Проблеми на оттеглянето от Европейския съюз съгласно чл. 50 от Договора на Европейския съюз“ е преминал предварително обсъждане в Катедрения съвет на Катедра „Публичноправни науки“ на 11.02.2025 г. С решение на Факултетен съвет на Юридическия факултет от 13.02.2025 г. трудът е допуснат до защита пред научно жури в състав:

Вътрешни членове:

Проф. д-р Ирена Цонева Илиева, Юридически факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (гр. Пловдив) – научен ръководител

Проф. д.н. Надя Георгиева Бояджиева, Юридически факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (гр. Пловдив)

Резервен член: Доц. д-р Гергана Костадинова Гозанска, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“.

Външни членове“:

Проф. д.н. Живко Иванов Драганов, Юридически факултет на Университета за национално и световно стопанство (гр. София)

Проф. д-р Габриела Белова Белова – Ганева, Правно-исторически факултет на Югозападен университет „Неофит Рилски“ (гр. Благоевград)

Доц. д-р Тони Атанасов Димов, Институт за държавата и правото при Българска академия на науките.

Резервен член: доц. д-р Александра Йовчева Вълчева, Юридически факултет на Университета за национално и световно стопанство (гр. София).

Дата и място на откритото заключително заседание на научното жури: **29 май 2025 г.**

СЪДЪРЖАНИЕ

1. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА НАУЧНИЯ ТРУД.	5
1.1 Обосноваване на избора на тема и оригиналност на настоящия труд	5
1.2 Предмет, цели и задачи на изследването	6
1.3 Методология на изследването	8
1.4 Структура и съдържание на дисертационния труд	8
2. ИЗЛОЖЕНИЕ НА ОСНОВНИТЕ МОМЕНТИ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД	13
3. ПРИНОСНИ МОМЕНТИ	31
4. НАУЧНИ ПУБЛИКАЦИИ ВЪВ ВРЪЗКА С ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД	32

1. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА НАУЧНИЯ ТРУД

1.1.Обосноваване на избора на тема и оригиналност на настоящия труд

Дисертационният труд е посветен на проблемите възникващи при активирането на чл. 50 от Договора за Европейския съюз с акцент „Brexit”. Темата доби актуалност в правото на ЕС след проведен референдум през 2016 г., в резултат на който правителството на Обединеното кралство активира процедурата по чл. 50 от Договора за Европейския съюз (ДЕС). Това е една съвременна проблематика, която е свързана с икономически, социални, политически и правни усложнения обхващащи една държава като Обединеното кралство и ЕС като общност. Труда е особено актуален, защото има за предмет на изследване както правното основание на чл. 50 ДЕС, така и теоретичните аспекти на тази регламентация. Усложненията от Brexit повдигат важни практически проблеми в много отношения, които са особено съществени.

Отличителното на настоящият дисертационен труд е разкриването на действителното прилагане на процедурата по оттегляне от ЕС и анализирането на двата възможни варианта за оттегляне от Общността – със или без споразумение, които бяха допустими по време на процеса. Първичното право на ЕС не се характеризира с наличието на особено детайлна и изчерпателна уредба.

Разглежданият период е един от най-ярките в историята на Европейския съюз.

Взаимоотношения между страните, по повод оттеглянето от наднационалното обединение, са сложни и интересни.

Наред с други нововъведения Лисабонският договор за пръв път предвижда официална процедура, чрез която всяка една държава членка би могла, ако желае, да напусне Европейския съюз в съответствие със своите конституционни изисквания. Така теоретичната възможност се превръща в право на всяка държава членка залегнало в чл. 50 ДЕС.

1.2 Предмет, цели и задачи на изследването

Обект на настоящият дисертационен труд са сложните взаимоотношения между Обединеното кралство и Европейския съюз по повод оттеглянето от наднационалното обединение. Отношения, които изначално започват с противопоставяне от страна на Великобритания на европейската идея без нейните икономически аспекти, продължават със скептицизъм, резервираност и често несъгласие по важни въпроси.

Общ обект на изследването е действителното прилагане на процедурата по оттегляне от ЕС – чл. 50 ДЕС

Предмет на дисертационния труд са двата възможни варианта за оттегляне от ЕС – със или без споразумение (hard/soft Brexit), които бяха допустими по време на процеса. Първичното право - ДЕС не се характеризира с наличие на особено детайлна и изчерпателна уредба. Оскъдната уредба оставя впечатление, че е разчитано на надеждите и желанието си подобна процедура никога да не бъде използвана. Целта на изследването е да се изяснят и опишат отделните форми на международно сътрудничество след края на процедурата по чл. 50 ДЕС, както и наличната практика и теоретични постановки в отношенията между Европейския съюз и трети страни. Задачата е да се формулират и аргументират нови

теоретични изводи по принципни въпроси на международното сътрудничество, да се разгледат формите на сътрудничество в практически аспект, което да е в помощ както на обикновения човек, така и на практикуващите юристи в сферата на международното право и правото на Европейския съюз.

В тази връзка, целите на настоящия труд са:

- Разглеждане на съществуващата правна уредба в първичното право на ЕС;
- Извършване на анализ на особеностите произтичащи от процедурата по оттегляне;
- Извеждането въз основа на анализ на европейската и международна правна уредба на съответните теоретични изводи и заключения.

За постигане на тези цели са поставени следните задачи :

1. Да се проследят и анализират отношенията между Великобритания и Европейския съюз от възникването на ЕС до наши дни;
2. Да се изследва процедурата по оттегляне съгласно чл. 50 ДЕС;
3. Да се направи анализ на последващите взаимоотношения между оттеглящата се държава и Общността;
4. Да се анализират последиците за страните формиращи Обединеното кралство;
5. Да се анализира право на Европейския съюз и международното право.

Методологическата основа на изследването.

Методологическата основа на дисертационния труд представлява комплекс от общонаучни и специални методи за провеждане на научни изследвани. Използваните методи на изследване са: исторически, правно-нормативен, системен и сравнителноправен анализ. В допълнение са използвани индукция, дедукция, анализ, синтез. В дисертационния труд са приложени и редица способи за тълкуване на правото като езиковото, логическото, систематичното, тълкуване.

Структура и съдържание на дисертационния труд.

Съдържание :

Списък съкращения	4
--------------------------	----------

Въведение	7
------------------	----------

Глава I

Исторически преглед на отношенията между Великобритания и Европейския съюз / ЕС /

Встъпителни бележки

12

1. Първи период – 1945 г. – 1956 г. ;	15
2. Втори период – 1956 г. – 1973 г.;	24
3. Трети период – 1973 г. – 1990 г.;	32
4. Четвърти период – 1990 г. – до наши дни	39
5. Изводи от глава първа	49

Глава II

Договор за Европейския съюз / ДЕС /

1.	Встъпителни бележки	51
2.	Създаване на ДЕС;	52
3.	Чл. 50 ДЕС;	54
4.	Процедура за активиране на чл. 50 ДЕС. Анализ на действията на Великобритания;	56
5.	Преговори по излизането;	63
6.	„Soft brexit” или „гъвкав Брекзит”;	70
7.	„Hard brexit,, или „твърд Брекзит“;	78
8.	Изводи от глава втора	82

Глава III

Проблеми при напускането на ЕС – Brexit

1.	Встъпителни бележки	82
2.	Имиграционни последици;	83
3.	Икономически последици:	91
2.1	общ пазар,	91
2.2	митнически процедури,	94
2.3	финансово споразумение;	97
4.	Евратом;	102
5.	Политически и институционални последици	104
6.	Последици за Северна Ирландия;	110
7.	Последици за Гибралтар;	117
8.	Последици за военните бази на Великобритания в остров Кипър;	120
9.	Шотландия и Уелс;	125
10.	Изводи от глава трета	128

Глава IV

Споразумение за търговия и сътрудничество

1.	Встъпителни бележки	129
2.	Общоинституционални разпоредби	131
3.	Търговия със стоки	133
4.	Уреждане на спорове и хоризонтални разпоредби	145
4.1.	Съдебна практика на Международния арбитражен съд	154
5.	Правоприлагане и съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси	159
5.1	Сътрудничество с Евроюст	159
5.2	Заповед за арест/ЕЗА	162
5.3.	Практика на Съда на ЕС относно ЕЗА	186
6.	Изводи от глава четвърта	199
	Заклучение	200
	Използвана литература	207
	Приложения	232

Структура:

Настоящият труд се състои от въведение, четири глави, заключение, библиографска справка и съдебна практика, 7 приложения и 542 цитирания под черта. Трудът е с общ обем от 243 страници. Към дисертационния труд е приложена декларация за оригиналност и достоверност. Главите и разделите са номерирани с последователни римски и арабски цифри в рамката на всяка глава.

Труд изследва теоретичните и практическите проблеми на оттеглянето от Европейския съюз съгласно чл. 50 от Договора за Европейския съюз. Анализирана е процедурата съгласно първичното право.

В първа глава са представени ръководещи аспекти от външната политика на Обединеното кралство от края на Втората световна война до днес. Очертани са проявления, ключови моменти на британската външна политика във връзка с отношенията им с Европейския съюз. Изследван е период белязан с важни промени в системата на международни отношения, както и множество трансформации, които настъпват в Британското общество и повлияват на взаимоотношенията на Кралството с обединена Европа.

Обърнато е внимание на икономическите, политическите и стратегическите аспекти на взаимоотношенията.

Във **втората глава** е изследвана нуждата от ревизията на Договора за Европейския съюз и новият чл. 50. Анализиран е текста на самата правна норма, проследена е процедурата по активирането ѝ, действията на оттеглящата се държава членка и възможните варианти на оттеглянето.

В трета глава са анализирани проблемите съпътстващи оттеглянето, както и последиците за Европейския съюз и оттеглящата се държава членка. В цялост е разгледано и анализирано Споразумението за оттегляне.

В четвърта глава е обърнато внимание на отношенията между Обединеното Кралство и ЕС след изтичане на преходният период. Разгледана е част от Споразумението за търговия и сътрудничество уреждащо отношенията между двете страни. Направен е анализ на: Първа част: Общоинституционални разпоредби - Дял I: Общи разпоредби; Дял II: Принципи на тълкуване и определяне; Дял III: Институционална рамка. Втора част: Търговия, транспорт, рибарство и други договореност - Позиция първа: Търговия - Дял I: Търговия със стоки; Глава 1: Национално третиране и достъп до пазара (включително средства за търговска защита); Глава 2: Правила за произход; Раздел 1: Правила за произход; Раздел 2: Процедури свързани с произхода. Шеста част: Уреждане на спорове и хоризонтални разпоредби - Дял I: Уреждане на спорове - Глава 1: Общи разпоредби; Глава 2: Процедура; Глава 3: Изпълнение на решението; Глава 4: Общо процесуални разпоредби. Анализирани са разпоредбите на Дял VI Сътрудничество с Евроюст и VII Предаване (относно заповедта за арест) свързани с новата уредба за правоприлагане и съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси.

Обръщам внимание на тези точки от Споразумението за търговия и сътрудничество, защото съпоставяйки ги с разпоредбите на Споразумението за оттегляне най-точно и ясно може да се направи разграничение в отношенията на Обединеното Кралство и ЕС, както и да се подчертаят приликите и разликите в нормите регулиращи сътрудничеството между тях, в най-обсъжданите въпроси по време на преговорите.

Трудът завършва със заключение, което представлява обобщение на авторовите виждания.

2. ИЗЛОЖЕНИЕ НА ОСНОВНИТЕ МОМЕНТИ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

В дисертационния труд се поддържа тезата, че Обединеното кралство е и не е част от ЕС, такъв какъвто той (Съюза) иска да бъде.

Основните моменти подкрепящи това становище са нежеланието на Обединеното кралство да се включи в Европейската общност за въглища и стомана (ЕОВС), поради убеждението, че така ще загуби суверенитета си. По-късно отново отказва да се присъедини към Европейската икономическа общност (ЕИО) и Европейската общност за атомна енергия (Евратом), виждайки своето икономическо и международно бъдеще в търговията със страните от Британската общност и Съединените щати. В същото време предлага да се създаде Европейска зона за свободна търговия, в която тарифите между държавите членки да бъдат премахнати. Тази инициатива не е приета от членовете на ЕОВС.

В периода от 1945 г. до 1973 г. отношението на Великобритания спрямо Европейския съюз е колебливо. Вътрешният правителствен дебат, предхождащ решението на Кралството да се стреми към членство включва икономически и политически мотиви. Икономическото убеждение е, че с влизането си в ЕИО страната може устойчиво и бързо да се развие, факт случил се с повечето от шестте основатели на ЕИО, Западна Германия и Италия. Първоначалните откази на брианския опит за членство се дължат на факта, че Общността не желае да приема държава, която би била потенциален разрушител и подкопател на внимателното балансиране и строго изработени енергийни договорености посредством своята огромна, макар и свиваща се мрежа от близки политически, военни и икономически връзки с неевропейски държави: държавите от Британската общност и Съединените щати. През 1971 г. френския президент Жорж Помпиду отменя

ветото на Де Гол, парламентът на Англия приема закон за Европейската общност и през 1973 г. най-накрая се присъединява към ЕИО.

В средата на 1979 г. Маргарет Тачър повдига въпроса за големия дял на кралството, който влиза в бюджета на общността. Това е и основен приоритет на кабинета ѝ. Великобритания съставя блокираща стратегия по отношение на ЕИО (1982 г.) и политиката и свързана със селскостопанската продукция. Идеята не намира реализация. През 1984 г. „Желязната лейди“ заявява, че Великобритания не е доволна от размера на помощта, която получава от ЕС в замяна на годишните си вноски. Преразпределението на средства е спечелено предимно от френските фермери. В резултат на това Англия иска да и се върнат 66% от годишните плащания. Това споразумение остава в сила повече от 30 години. През 1985 г. без референдум и с пълна подкрепа на правителството Обединеното кралство ратифицира Единния европейски акт (ЕЕА). Евроинтеграцията продължава и през 80-те години на миналия век и това създава икономическа основа за последващо разширяване на ЕС. Политиката на Тачър в средата на 80-те години е съчетана с идеята за единен пазар и липсата на търговски бариери в рамките на ЕС. По-късно, самата Баронеса изразява съжалението си за подписването на Договорите за ЕИП и го смята за сериозна политическа грешка. През 1988 г., по време на среща в Брюж, Тачър прави запомнящо се изявление: „Ние не трябва да се съгласим и да премахнем националните си граници, за да видим създаването на същите тези граници на европейско равнище“. Тази реч служи като предпазител за последвалото нарастване на евроскептицизма в Обединеното кралство. Въпреки дълбоките резерви които има, през 1990 г. Великобритания се присъединява към Европейския валутен механизъм (ERM). Баронесата призовава да се преразгледат отношенията на Великобритания с Европейския съюз, което ще и позволи да се откаже от обединените

принципи на селското стопанство и рибарството, общата външна политика и съвместната европейска система за сигурност. Според нея Великобритания трябва да си върне контрола върху търговската си политика. Освен това тя предлага страната да се присъедини към Северноамериканското споразумение за свободна търговия, което включва Съединените щати, Канада и Мексико. „Желязната лейди” не призовава за пълно оттегляне от Европейския съюз, но настоява за промяна в отношенията с него.

По-късно (1997 г.) правителството на Антъни Блеар подкрепя и дейно участва в европейския политически и икономически живот. До 2010 г. английското правителство поддържа политиката си спрямо ЕС, за да може страната отново да се превърне в световна сила. В същото време Великобритания отказва да се включи в Шенген и Еврозоната.

В периода 2010 г. – 2016 г. Дейвид Камерън оттегля депутатите си от Европейския парламент. В своята визия за ЕС вижда Общността като голяма организация за търговия и сътрудничество, в която трябва да се насърчава присъединяването и на други европейски държави. Паралелно с това се опитва да предоговори членството на Кралството в областта на външната политика и политиката на сигурност. След приключване на преговорите предлага референдум за оставане на Великобритания в Общността (2016 г.). През тези години правителството на Обединеното кралство инициира „пълнен одит“ на правомощията на ЕС и тяхното въздействие върху страната.

На 24 юни 2016 г. Великобритания гласува да напусне Европейския съюз. Събитията, които започват с провеждането на референдум, състоял се на 23 юни 2016 г., потвърждават изграденото в годините нежелание за тесни отношения и сътрудничество с останалите държави членки, както и е доказателство за дълбоко загнездилото се

усещане в съзнанието на управляващите за една самодостатъчна държава, която е и велика сила, можеща да тиражира и налага световен ред.

Малко след историческия референдум Обединеното кралство официално уведомява Европейския съвет за намерението си да напусне Общността. С това Великобритания става първата държава, възползвала се и активирала новия чл. 50 от Договора за Европейския съюз (ДЕС), въведен с Ревизията от Лисабон.

В текста на Договора от Лисабон за първи път се въвежда правна норма регулираща възможността за доброволно прекратяване на членството в Европейския съюз – чл. 50.

Текста на правната норма има предвид единствено и само доброволното оттегляне на дадена държава членка иницирано от самата нея. Тя не може да бъде принудена да активира чл. 50. Процедурата предвижда и етап на преговори между държавата членка и ЕС и се определя срок от две години, след който оттеглянето е по право.

Съдържанието на чл. 50 ДЕС ясно очертава етапите следващи активирането му. Процесът започва с желанието на държава членка да се възползва от предоставената възможност да излезе от ЕС, като официално уведоми Европейския съвет. Следващ етап е изготвянето на насоки, на базата на които ще се договаря споразумението за оттегляне между държавата членка и Съюза. След одобрение от страна на Европейския парламент споразумението се подписва от Европейския съвет, действащ от името на всички държави членки. Оттеглящата се държава внася текста за гласуване в националния си парламент и след одобрение също пристъпва към подписване на документа. Като последен етап се предвижда ратификацията на споразумението за оттегляне от всички.

Интересното в случая е, че чл. 50 не поставя като задължително условие постигането на договорка между страните. Новата правна норма предлага и възможност оттеглящата се държава отново да кандидатства за членство в Общността, като посочва спазването на процедурата залегнала в чл. 49 ДЕС.

Хаотичните действия на Великобритания и несигурността и относно започнатата процедура, накара управляващите в Кралството да изпратят преюдициално запитване до Съда на ЕС в Люксембург за тълкуване на разпоредбата на чл. 50 ДЕС. Въпросът на запитването е дали може едностранно да бъде прекратена започнатата процедура по оттегляне. В своето тълкувателно решение Съдът заключи, че едностранно прекратяване е възможно само и единствено преди подписване на споразумението за оттегляне. Така съдебната практика допълва правото на Европейския съюз и създава още една възможност за оставане в Общността.

След официалното задействане на процедурата по чл. 50 ДЕС, лидерите на ЕС-27, се събраха, за да приемат насоки за предстоящите преговори. Съветът по общи въпроси също провежда заседание във формат ЕС-27, на което приема решение за започване на преговори – в случая по Brexit.

Преговорите се провеждат в няколко етапа. В първия от тях се очертава основната структура, като засягат важни въпроси. Относно Brexit, те са свързани с: правата на гражданите; финансовото споразумение; границата между Северна Ирландия и Ирландия и др. След срещата Европейската комисия (ЕК) публикува проекта за излизане на Кралството.

Следващ етап е изпращането на проекта за обсъждане от Съвета и Координационната група на Европейския парламент (ЕП) по въпросите на Brexit, след което той се представя и на Великобритания.

Председателят на Европейския съвет изпраща на държавите членки, без оттеглящата се държава, проект на политическа декларация, очертаваща отношенията между ЕС и кандидата за излизане. Декларацията се одобрява от лидерите на 27-те държави членки и заедно с нея те акламират и проект за споразумение за оттегляне, ако такъв е постигнат. След заседание на Европейския съвет Европейската комисия започва процедура за подписване и сключване на споразумението относно оттеглянето. С тези си действия ЕС-27, се отправя към финалния етап за излизане от Съюза.

Обединеното кралство и Европейския съюз успяха да постигнат и споразумение за оттегляне. С Решение (ЕС) 2019/274, относно подписването на споразумението за оттегляне на Великобритания, Съветът прави официална стъпка към сключването му. На 24.01.2020 г. бе подписано споразумението за оттегляне на Обединеното кралство от ЕС. В края на месеца последното ратифицира споразумението, Европейският парламент го одобри и ЕС също пристъпи към ратифицирането му.

Споразумението за оттегляне очерта начина на сътрудничество между договарящите се страни. Текста на документа описва отношенията между Великобритания и ЕС максимално близо до тези, които са били преди оттеглянето на държавата. Това означава, че оттеглящата се държава ще бъде извън Общността, но ще запази силни икономически връзки, с което ще позволи свободно движение на хора.

Във втората част от споразумението са поместени разпоредбите обхващащи гражданите на Обединеното кралство и гражданите на Европейския съюз.

Обхватът на разпоредбите е персонален. Те се прилагат за граждани на Съюза, които са упражнявали правото си на пребиваване в Обединеното кралство в съответствие с правото на Общността преди края на преходния

период и продължават да пребивават там след това, както и за граждани на Обединеното кралство, които са упражнили правото си на пребиваване в държава членка в съответствие с правото на Съюза преди края на преходния период и продължават да пребивават там след това. Включват се още гражданите на Съюза, които упражняват правото си на погранични работници в Обединеното кралство в съответствие с правото на ЕС преди края на преходния период и продължават да го упражняват и след него; граждани на Обединеното кралство, които упражняват правото си на погранични работници в една или повече държави членки в съответствие с правото на ЕС преди края на преходния период и продължават да го упражняват и след това; членове на семейството на дотук изброените лица. Пазарът и митническите режими са един от въпросите на които се отдели изключително голямо внимание по време на процеса по преговарянето между ЕС-27 и Великобритания. Нормативната уредба регулираща тези два въпроса е поместена в третата част на Споразумението за оттегляне.

Чл. 40 на документа дава определение на понятията „предоставяне на пазара“, „пускане на пазара“, „пускане в действие“, „надзор на пазара“, „орган за надзор на пазара“, „условия за предлагане на стоки на пазара“, „орган за оценяване на съответствието“, „нотифициран орган“, „животински продукт“. Стока, която е била законно пусната на пазара в ЕС или в Кралството преди края на преходния период може да продължи да бъде предоставяна на пазара и да е в обращение между двата пазара, докато достигне до крайния потребител или когато е предвидено в приложимите разпоредби на Общността, да бъде пусната в действие на пазарите на страните.

През преходния период за митническите процедури, по отношение на съюзните стоки се прилага Регламент (ЕС) № 952/2013 относно създаването на митнически кодекс и по-конкретно чл. 5, т. 23 от него.

Когато стока се движи от митническа територия на Обединеното кралство към митническа територия на ЕС или обратното се третира като движение в Съюза при условие, че е започнало преди края на преходния период и е продължило след това. Това позволява на стоката да се приеме за съюзна. Тази презумпция не се прилага за стоки, за които е доказано, че не са съюзни съгласно чл. 153, пар. 1 от Регламент (ЕС) № 952/2013. Движението на съюзна стока трябва да бъде доказано от заинтересованото лице. Доказателство за започване на движението се представя посредством транспортният документ на стоката. По отношение на акцизните стоки, които са под режим на отложено плащане на акциза или на движението на акцизни стоки след освобождаване за потребление от Великобритания към ЕС или обратното се прилагат разпоредбите относно общия режим на облагане с акциз на ЕС, при условие че движението е започнало преди края на преходния период и е завършило след него.

По време на преходния период двете страни започнаха преговори относно бъдещите им отношения.

Ключово е Споразумението за търговия и сътрудничество, което е подписано на 30 декември 2020 г., влязло в сила на 1 май 2021 г., прилагайки се временно.

В Споразумението се определят преференциални договорености в различни области.

Целта на Споразумението е да създаде основа за широки, близки и мирни отношения основани на сътрудничество зачитащо автономността и суверенитета на страните. Разглежданият текст позволява на ЕС и Великобритания да сключват помежду си и други двустранни споразумения допълващи настоящото, ако в тях не е предвидено друго, като така те стават неразделна част от двустранните отношения уредени със Споразумението

за търговия и сътрудничество, и са част от цялостната правна рамка. Тези допълнителни споразумения могат да бъдат сключвани между ЕС и неговите държави членки и Обединеното кралство или между островната държава и Европейската общност за атомна енергия.

Обновените отношения между Великобритания и Европейският съюз създават и нова институционална рамка. Формира се Съвет за партньорство, който се състои от представители на двете страни и заседава в различни конфигурации в зависимост от разглежданите въпроси. Съветът председателстват съвместно член от ЕК и представител на Кралството, на министерско равнище, като заседанията са поне веднъж годишно. Новият орган наблюдава постигането на целите на Споразумението и на всяко допълващо споразумение, упражнявайки надзор и улеснявайки изпълнението и прилагането им.

Дял I на първа позиция от част втора на Споразумението за търговия и сътрудничество разглежда търговията и по специално търговията със стоки. Целта на тази част на Споразумението е да се улесни търговският стокообмен между страните и да се запази либерализираната търговия със стоки.

Договорено е, че всяка страна ще предоставя национално третиране по отношение на стоките на друга страна, като изготвя, приема и прилага технически регулации забраняващи дискриминацията между националните и вносните продукти. Така вътрешните данъци и такси, закони, разпоредби и изисквания засягащи вътрешната продажба, транспорт и др., не трябва да осигуряват защита на местното производство.

Страните не могат да запазват или приемат мито, данък или друг налог, налагани върху или във връзка с износа на стока за друга страна. Не могат да налагат и какъвто и да е вътрешен данък или налог върху стока,

изнасяна за друга страна, които надвишават данъка или налога, с който биха били обложени подобни стоки, когато са предназначени за местно потребление. Такси или други налози върху или във връзка с вноса или износа на стока на другата страна могат да бъдат наложени само ако са ограничени до размера на приблизителната стойност на предлаганите услуги и не представляват косвен начин за закрила на местните продукти, нито облагане на вноса или износа за данъчни цели.

Определянето на митническата стойност дава на митническите администрации, правото да изискват по-голям обем информация от вносителите, когато имат съмнение в точността на декларираната стойност на вносните стоки. При положение, че съмненията останат може да се счете, че митническата стойност на внесените стоки не може да бъде определена и митниците ще трябва да установят стойността ѝ. Тя се определя на основата на действителната стойност на внесената стока, върху която се определя митото, или на подобна такава, и не трябва да се основава на стойността на стока от национален произход или фиктивни стоки.

Средствата за търговска защита, които страните се договарят да спазват предвиждат правото на договарящите се да прилагат антидъмпингови мерки в съответствие с Антидъмпинговото споразумение и Споразумението на СТО за субсидиите и изравнителните мерки. Те се прилагат, като мерки срещу вноса на продукт на експортна цена под неговата нормална стойност.

Целта на правилата за произход са да се определи произхода на стоките за целите на преференциалното третиране, съгласно Споразумението за търговия и сътрудничество, както и да определи процедура свързана с произхода.

За малки пратки с преференциално тарифно третиране се считат тези отговарящи на митническите и описаните по-горе изисквания. Вносителят предоставя преференциално третиране на продукт изпратен в малка опаковка от частно/и лице/а на частно/и лице/а или на продукт, който представлява част от личния багаж на пътник. За Великобритания това правило се отнася и за други пратки с малка стойност.

Трябва да се отбележи, че няма промени за фирмите от ЕС, които търгуват със Северна Ирландия. Съгласно условията на Протокола за Северна Ирландия от Споразумението за оттегляне стоките, които се движат между ЕС и Северна Ирландия, се считат за стоки в рамките на Общността и не се прилага митнически контрол. От това следва, че търговията със Северна Ирландия продължава без ограничения.

Споразумението за търговия и сътрудничество установява ефективен и ефикасен механизъм за предотвратяване и уреждане на спорове между страните относно тълкуването и прилагането на разпоредбите му, като Дял 1 на шеста част от Споразумението не се прилага в случаите на споровете относно тълкуването и прилагането на разпоредбите на Протокола за координация в областта на социалната сигурност или неговите приложения в отделни случаи.

Производството е арбитражно. Решенията са задължителни за Европейския съюз и за Великобритания и не пораждаат никакви права и задължения по отношение на физическите и юридическите лица. Те не могат да разширяват или стесняват правата и задълженията на страните по Споразумението за търговия и сътрудничество. Арбитражният съд не е компетентен да определя законността съгласно вътрешното право на някоя страна на мярката, за която се твърди, че съставлява нарушение. Констатациите на съда при произнасяне по даден спор, нямат задължителна

сила за вътрешните съдилища или правораздавателите органи на някоя от страните във връзка с тълкуването на вътрешното право на тази страна. Съдилищата на страните не са компетентни да решават спорове между страните по Споразумението. Страните оповестяват решенията на арбитражния съд, като спазват условията за защита на поверителната информация.

В Дял VI от Споразумението за търговия и сътрудничество (СТС) е установена рамката на съдействие между Еуроюст и компетентните органи на Обединеното кралство в борбата с тежката престъпност. За прилагането на разпоредбите на част трета, дял VI от Споразумението двете страни подписват рамкова договореност за прилагането на Споразумението за търговия и сътрудничество.

Обхватът на сътрудничество включва областите на дейност по координиране и сътрудничество между националните органи за разследване и съдебно преследване на тежки престъпления, попадащи в компетентността на Еуроюст, когато те засягат две или повече държави членки или изисква съдебно преследване на базата на извършени оперативни действия от компетентните органи. Агенцията може да координира изпълнението на искания за съдебно сътрудничество, отправено от трета страна, когато те изискват изпълнение в поне две държави членки като част от едно и също разследване.

Сътрудничеството между Обединеното кралство и Еуроюст се отнася до тежки престъпления като: тероризъм, организирана престъпност, трафик на наркотици и хора, убийство и тежка телесна повреда, незаконна търговия с човешки органи, отвлечения и др., както и свързаните с тях престъпления.

Европейската заповед за арест е инструмент, който засилва сътрудничеството между съдебните органи на държавите на база взаимното

признаване на решения по наказателни дела. Тя се основава на рамково решение прието през 2002 г. и изменено през 2009 г. Точната дефиниция на ЕЗА е поместена в чл. 3 ЗЕЕЗА.

Обхватът на заповедта за арест в Споразумението за търговия и сътрудничество изцяло припокрива обхвата ѝ описан в Рамковото решение на Съвета от 2002 г. В него влизат деянията наказуеми, съгласно правото на издаващата държава, с лишаване от свобода или мярка изискваща задържане за не по-малко от 12 месеца, или наложено наказание лишаване от свобода или мярка, изискваща задържане не по-малко от 4 месеца.

Заповедта за арест заменя системата за екстрадиция, като по-улеснена и ускорена процедура. Издава се за престъпления наказуеми с лишаване от свобода или за които се предвижда мярка, изискваща задържане за не по-малко от 12 месеца, като тук влиза и времето на разследване, съдебното разглеждане и съдебния процес до окончателното влизане в сила на присъдата. Вторият случай в който се издава ЕЗА е за изпълнение на наказание или мярка, изискваща задържане за не по-малко от 4 месеца. Изискванията не се прилагат кумулативно.

Дял VII на Споразумението за търговия и сътрудничество разширява обема на основанията за изпълнение на заповед за арест, на база които не може да бъде отказано реализирането за заповедта. Такива са аргументи като: политическо престъпление, като престъпление свързано с политическо престъпление, или като престъпление по политически подбуди. Мотив за отказ не може да бъде и довода, че исканото лице е гражданин на изпълняващата държава. В първият случай Обединеното кралство или ЕС (действащ от името на държавите членки) могат поотделно да уведомят Специализирания комитет по правоприлагане и съдебно сътрудничество, че посочените политически подбуди ще се прилагат само

за престъпления посочени в чл. 1 и чл. 2 на Европейската конвенция за борба с тероризма. Във вторият случай Обединеното кралство или ЕС могат поотделно да уведомят Специализирания комитет по правоприлагане и съдебно сътрудничество, че техни граждани няма да бъдат предавани или че предаването им се разрешава само при някои определени условия. Уведомлението се основава на съображения, свързани с основните принципи или практики във вътрешния правов ред на Обединеното кралство или на държавата, от чието име е направено известието. В този случай ЕС или Кралството (зависи от повода), може да сигнализира Специализирания комитет по правоприлагане и съдебно сътрудничество в подходящ срок след получаване на предизвестие от другата страна, че изпълняващите съдебни органи на държавата членка, или Великобритания могат да откажат да предадат свои граждани на тази държава, или че предаването се разрешава само при определени условия.

Когато издаващият орган не е информиран за компетентният изпълняващ съдебен орган може да направи проучване или да поиска от Международната организация на криминалната полиция (Интерпол) да предаде заповед за арест. Издаващата структура може да предаде заповедта по всички сигурни начини даващи възможност да се получат официални писмени документи, при условия, позволяващи на изпълняващата държава да установи автентичността ѝ. Начинът на предаване на заповедта за арест между третата страна и Съюза се различава от този използван между държави членки в ЕС по това, че при липса на информация за компетентният орган страната член предприема необходимите проучвания използвайки точките за контакт на европейската съдебна мрежа с цел получаване на тази информация. При желание от страна на издаващият съдебен орган предаването може да бъде извършено чрез секретната телекомуникационна система на европейската съдебна мрежа. Държавите

членки на Общността могат да се обърнат към Интерпол, когато не е възможно да се осъществи връзка със службите на Шенгенската информационна систем.

Споразумението за търговия и сътрудничество уточнява, че без да засяга прилагането на други правни актове между държавите и трети страни Дял VII на СТС заменя съответните разпоредби от Европейската конвенция за екстрадиция (1957 г.) и Европейската конвенция за борба с тероризма действащи в сферата на екстрадицията, в отношенията между Обединеното кралство, от една страна и държава членка от друга страна. В хипотеза на прилагане на двете конвенции към териториите на държави или към територии, за чиито външни отношения отговорност носи дадена държава, към която Дял VII не се прилага, взаимоотношенията между тези територии и другите държави продължават да се уреждат от посочените конвенции.

Разпоредбите на Дял VII се прилагат към ЕЗА издадени в съответствие с Рамково решение на Съвета от 13 юни 2002 г. относно европейската заповед за арест и процедурите за предаване между държавите членки от държава преди края на преходния период, ако исканото лице не е било арестувано с цел нейното изпълнение преди края на преходния период.

Споразумението за търговия и сътрудничество е един доста обемен документ състоящ се от три стълба:

- 1) Споразумение за свободна търговия – обхващащо икономическото и социално партньорство, транспорта, енергетиката и мобилността;
- 2) Рамка за сътрудничество между правоприлагащите и съдебни органи по граждански и наказателни дела;

3) Всеобхватно споразумение за управление в различни икономически области.

Дял I от Втора част на Споразумението за търговия и сътрудничество разглежда търговията със стоки. Съгласно правните текстове амбициите на договарящите се страни са постигнати чрез премахването на митата и квотите за всички стоки отговарящи на правилата за произход, квалифициращи ги като местни.

Въпреки това Споразумението не премахва митническите декларации и документация необходима за търговията, но позволява опростени формуляри за намалаване на разходите и др.

Дял III на Първа част на Споразумението за търговия и сътрудничество нормативно илюстрира институционалната рамка, която ще съблюдава за изпълнението и нарушението на самото Споразумение, което само по себе си е нов и отделен механизъм за контролиране на отношенията.

Създава се Съвет за партньорство, който подчертава стремежа за разрешаването на спорове по дипломатичен път.

Въпреки това в Споразумението е отделена цяла част за разглеждане на спорове, а именно – Шеста част, съгласно която при невъзможност страните да се споразумеят по даден спор могат да се обърнат към независим арбитражен комитет, чието решение е задължително за страните в спора.

Спазено е и ключовото искане на Великобритания Съдът на ЕС да няма правомощия по отношение на прилагането на правилата, но Съдът запазва юрисдикцията си по отношение на прилагането на правилата на ЕС съгласно Протокола за Северна Ирландия

Идеята за обединена Европа вълнува и обединява далновидните европейски лидери векове наред. Едва след 1945 г. континентът успява да създаде траен мирен ред в който самата Европа да бъде действащ фактор. Очертава се картина от многобройни и трудно обозрими организации. Създават се Организацията за икономическо сътрудничество (ОИРС); Западноевропейски съюз (ЗЕС); Северноатлантически пакт (НАТО); Съвет на Европа; Организация за Европейско икономическо сътрудничество (ЕОИС); Организация за сигурност и сътрудничество в Европа (ОССЕ); Европейска общност за въглища и стомана (ЕОВС); Европейска икономическа общност (ЕИО) и Европейска общност за атомна енергия (ЕОАЕ/Евратом). Всички те са показател за неспирния стремеж за обединяване на Европа. Логична последица е създаването на Европейския съюз, който се превръща в единствена и неповторима, несъществуваща до сега организация. Той е практическото прилагане на идеята за интеграция на държавите от материка, която има своя дълга история. Мирният ред който ЕС създава става все по-силен с присъединяването на нови европейски държави.

Развитието на Съюза е неразривно свързан с нарастващия и стихващ евроскептицизъм. В редица страни от Централна Европа евроскептицизмът нараства, като се чуват мнения за разпадане на Съюза. Една от причините за това беше желанието на Великобритания да напусне ЕС. Доста тиражирано мнение беше, че оттеглянето на Обединеното кралство ще доведе до редица желаещи да предоговорят договореностите и при неуспех също да се оттеглят от Общността.

Отдръпването на Обединеното кралство не води до дезинтеграцията на Съюза, въпреки противоположните настроения по въпроса за краха на Общността продължаващи да битуват породени от различията на държавите членки по различни европейски политики и въпроси.

Безспорните успехи на Европейската общност са притегателна сила, привличаща все повече държави, желаещи да се присъединят.

3. ПРИНОСНИ МОМЕНТИ

Приносния характер на дисертационния труд се основава на това, че за първи път в българската специализирана литература е представена процедурата по чл. 50 ДЕС, както и Brexit и последиците от напускането на ЕС от Обединеното кралство.

Изследването предлага анализ на историческите взаимоотношения между Кралството и ЕС от Втората световна война до днес. Прегледът обхваща основни факти, процеси и движещи сили, довели до включването и оттеглянето на Великобритания от ЕС.

Настоящото изследване все още е единственото на български език, което прави обзорен анализ на процедурата за оттегляне от Съюза, залегнала в чл. 50 ДЕС. Разглежда и анализира варианти и последици, както за ЕС, така и за оттеглящата се държава членка.

Специално внимание в дисертационния труд е обърнато на Споразумението за търговия и сътрудничество, уреждащи настоящите взаимоотношения между Обединеното кралство и ЕС. Документа очертава трите стълба, изграждащи отношенията между договарящите се страни.

4. НАУЧНИ ПУБЛИКАЦИИ ВЪВ ВРЪЗКА С ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. **Мелева, Цветелина.** „Исторически обзор на отношенията между Обединеното кралство и Европейския съюз“ – В: сборник от VIII национална конвенция проведена от Института за държавата и правото при БАН.; 2018 г.
2. **Мелева, Цветелина.** „Активиране на процедурата по чл. 50 ДЕС (Brexit)” – В: научно списание „Правна мисъл“, книга 2, Института за държавата и правото при БАБ., 2019 г.
3. **Мелева, Цветелина.** „Периодизация в отношенията между Обединеното кралство и Обюността част I“ – В: сборник от IX национална докторантска конференция от Института за държавата и правото при БАН.
4. **Мелева, Цветелина.** :Гражданските права съгласно Споразумението за оттегляне и Търговското споразумение между Великобритания и Европейския съюз“ – представен на национална конференция на докторантите и постдокторантите проведена от Института за държавата и правото при БАН, през 2021 г.